

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA

Az alapvető jogok biztosa
mint fogyatékosügyyi független mechanizmus

JELENTÉSE

az AJB-415/2026. számú ügyben,
a Szent Márton Görögkatolikus Szociális Szolgáltató Központban
élő pszichoszociális fogyatékossggal élő személyek alapvető
jogaival összefüggésben.

Érintett szerv: Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat

2026.

**Az alapvető jogok biztosának
jelentése
az AJB-415/2026. számú ügyben**

1. A vizsgálat megindítása, előzmények

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (2) bekezdés d) pontja értelmében az alapvető jogok biztosa megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére, az Ajbt. 1. § (3) bekezdése és 39/O. § (1) bekezdése alapján pedig – a fogyatékosügyei független mechanizmus feladatkörében eljárva – rendszeresen vizsgálja a fogyatékossgal élő személyek jogainak a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezménynek (a továbbiakban: CRPD) való megfelelés szerinti érvényesülését. Az Ajbt. 39/O. § (2) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa az Ajbt. 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékossgal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni, vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

E feladatkörben a fogyatékossgügyei független mechanizmus egyik vizsgálati céljaként *a nagylétszámú bentlakásos intézményekben élő személyek alapvető jogainak érvényesülését határozta meg az alapvető jogok biztosa.*

A vizsgálat indokoltságát, a fenti törvényi rendelkezéseken túl, a bentlakásos intézmények magas ellátotti létszáma önmagában is megalapozza, ugyanis a CRPD kifejezetten az önálló életvitel és az egyéni autonómia alapelveit deklarálja, amelyek a nagylétszámú otthonok működési diszfunkciói (személyi és tárgyi feltételek hiánya, túlszűfoltóság) következtében sérülhetnek, ahogy azt több korábbi ombudsmani vizsgálat feltárta. A nagylétszámú bentlakásos intézményekben is biztosítani kell azonban a szociális intézményi férőhelyek kiváltásának teljes megvalósulásáig is a fogyatékossgal élő személyek számára a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelménye, a CRPD-ben rögzített követelmények érvényesülését.

A fentiekre tekintettel, a fogyatékossgügyei független mechanizmus feladatainak ellátása keretében hivatalból indított eljárás részeként, 2025. április 1-én, munkatársaim helyszíni vizsgálatot tartottak *a Szent Márton Görögkatolikus Szociális Szolgáltató Központ (5052 Újszász, Abonyi út 1. a továbbiakban: Intézmény)* alapjogi szempontú áttekintése és az ott élők életkörülményeinek feltárása céljából.

2. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *A jogállamiság elve és a jogbiztonság követelménye:* „Magyarország független, demokratikus jogállam.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) B) cikk (1) bekezdés];
- *Az emberi méltósághoz való jog:* „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény II. cikk];
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve:* „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.” [Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdés];

- *A fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelme:* „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés];
- *A nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangja:* „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.” [Alaptörvény Q) cikk (2)-(3) bekezdés].

3. Az alkalmazott jogforrások

- Alaptörvény;
- Ajbt.;
- Fogyatékossgügyi Egyezmény (CRPD);
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.);
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.);
- A pszichiátriai betegek intézeti felvételének és az ellátásuk során alkalmazható korlátozó intézkedések szabályairól szóló 60/2004. (VII. 6.) ESzCsM rendelet;
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.);
- A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban Mt.);
A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (a továbbiakban: SzCsM rendelet.).

4. A megállapított tényállás

4.1. Az Intézmény működéséről és infrastrukturális feltételeiről

Az Újszászon található kastélyépület, valamint a hozzá tartozó 23,4 hektáros, természetvédelmi oltalom alatt álló terület 1944-től kezdve pszichiátriai, illetve szenvedélybetegek részére nyújt bentlakásos ellátást. Az Intézmény fenntartói jogát 2022. március 1-jétől a Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat vette át. Az ellátó szolgáltatói nyilvántartásba vételére¹ ideiglenes hatállyal került sor, a tárgyi feltételek hiányosságai miatt az engedélyezett működés 2026. december 31-ig érvényes. Az Intézmény egészségügyi szolgáltatás nyújtására jogosító működési engedéllyel² rendelkezik a pszichiátriai feladatok ellátására.

Az Intézmény a Szocvtv. 67. § (1) bekezdése szerint teljeskörű ellátást nyújt, amely magában foglalja:

- a lakhatást;
- a napi ötszöri étkezést, amelyből legalább egy alkalommal meleg étel, (rehabilitációs lakóotthoni ellátás esetén igény alapján);
- orvosi javaslatra, az orvos előírásainak megfelelő étkezési lehetőséget, (rehabilitációs lakóotthoni ellátás esetén igény alapján);
- az ellátásban részesülő állapotának megfelelő egyéni gondozási tervben, szükség szerint ápolási tervben javasoltak végrehajtását;

¹ JN/17/00061-3/2024.

² JN-07/NEO/14362-3/2022.

- szükség esetén ruházattal, textiliával való ellátását, amennyiben az ellátást igénybe vevő megfelelő mennyiségű és minőségű saját ruhával nem rendelkezik;
- folyamatos fűtés, világítás, hideg, - és melegvíz szolgáltatást.

Az Intézmény részlegei különálló épületekben vannak elhelyezve:

- Kastélyépület
- Idősek otthona
- Rehabilitációs intézmény
- Lakóotthon.

A pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek és szenvedélybetegek ápolást-gondozást nyújtó intézményi ellátása a kastélyépületben valósul meg, amely műemléki védettség alatt áll. Az épület belső terei csak részben akadálymentesítettek, a helyiségek belmagassága eléri a 4,5 métert. A külső homlokzat vakolata több helyen hiányos, a lehulló falszakaszok balesetveszélyt jelentenek. A tetőszerkezet többszöri felújítása ellenére több ponton beázik, a bádgozás hiányos. Az épület eredeti nyílászárói nem biztosítanak megfelelő hőszigetelést, ez különösen kedvezőtlen hatással van a magas belterű helyiségek fűtésére. A meglévő gázkazán korszerűtlen, teljesítménye a téli hónapokban nem elegendő az összes helyiség megfelelő hőmérsékletének biztosítására. A vizesblokkok burkolata csempézett, többségében zuhanyfülkékkel ellátott, azonban kialakításuk nem felel meg a hatályos jogszabályi előírásoknak, így bővítésük indokolt.

2024. évben a portától a kastélyépületig vezető sétaút új aszfaltborítást kapott. A mosoda, foglalkoztató műhely, vegyiraktár, büfé és karbantartó műhely tetőszerkezete megújult.

A lakószobák 20 százaléka nem teljesíti a jogszabályban³ előírt maximálisan elhelyezhető személyekre és az egy főre eső minimális alapterületre vonatkozó követelményeket. Az épületben található, az előírtnál nagyobb létszámú szobák esetében a műemlékvédelmi előírások nem teszik lehetővé ezek belső térfelosztás szerinti átalakítását. Az emeletek közötti akadálymentes közlekedést egy 4 fő befogadására alkalmas, 1981-es évjáratú lift biztosítja, amely felújításra szorul. A villamoshálózat kapacitása a 2016-ban végrehajtott részleges korszerűsítés ellenére sem kielégítő az Intézmény működéséhez szükséges terhelési igényekhez képest. *A víz- és csatornahálózat állapota elavult, a szennyvízelvezető rendszer átmérője nem megfelelő a jelenlegi igénybevételhez, amely gyakori, napi szintű dugulásokhoz vezet.*

A 2015–2016-os időszakban végzett felújítások az épületeken és az Intézmény infrastrukturális elemein csupán állagmegóvó jellegűek voltak. 2024-ben a rehabilitációs intézmény és a lakóotthoni lakások tisztasági festése megvalósult, *viszont a villamos hálózat ezekben az épületekben is elavult. Az Intézményben használt berendezési tárgyak és bútorzat jelentős része elhasználódott, korszerűsítésük, illetve cseréjük indokolt. A konyha burkolata elavult, a főzőüstök régiek, állandó javítást igényelnek, a berendezési tárgyak, gépek korszerűtlenek.*

A kastélypark természetvédelmi oltalom alatt álló terület, amely a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságának felügyelete alá tartozik. A szükséges kertészeti szaktudás hiányában a park növényállományának gondozása nem folyamatos, valamint nem a természetvédelmi és kertészeti szempontoknak megfelelően történik.

Az intézményvezető beszámolója szerint az Intézmény működéséhez szükséges tárgyi feltételek állandó javításra, fejlesztésre szorulnak.

³ SzCsM rendelet 41.-42. §.

A több évtized alatt felhalmozódott és az amortizáció miatt kialakult hibák, hiányosságok, rövid időn belül nem pótolhatók, de mind Intézményi, mind fenntartói szinten folyamatos a törekvés a tárgyi feltételek javítása iránt.⁴

4.1.2. A lakók összetételére vonatkozó adatok

Az Intézmény, személyes gondoskodás keretébe tartozó ápolást, gondozást nyújtó szakellátást biztosít 248 engedélyezett férőhelyen:

- *pszichiátriai betegek otthona: 85 férőhely*
- *szenvedélybetegek otthona: 75 férőhely*
- *idősek otthona: 40 férőhely*
- *pszichiátriai betegek rehabilitációs intézménye: 17 férőhely*
- *szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye: 17 férőhely*
- *pszichiátriai betegek rehabilitációs célú lakóotthona: 7 férőhely*
- *szenvedélybetegek rehabilitációs célú lakóotthona: 7 férőhely*
- *fejlesztő foglalkoztatás: 70 fő.*

Pszichiátriai betegek otthona

A pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek ápoló-gondozó otthoni részlege 18. életévét betöltött olyan krónikus pszichoszociális fogyatékossgal élő személyeket gondoz, akik az ellátás igénybevételének időpontjában nem veszélyeztető állapotúak, akut gyógyintézeti kezelést nem igényelnek és egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt önmaguk ellátására segítséggel sem képesek. *A vizsgálat időpontjában 76 fő ellátottat gondoztak a részlegen, közülük 5 fő látássérült, 2 fő hallássérült, 9-en mozgáskorlátozottak, 2 fő kommunikációban számottevően korlátozott személy.*

Az ellátottak közül 23 fő cselekvőképes (11 férfi, 12 nő), 20 fő él cselekvőképességének részleges korlátozásával (10 férfi, 10 nő), míg 33 ellátott cselekvőképessége teljes mértékben korlátozott (12 férfi, 21 nő). A gondnoki tisztet 13 esetben családtag, 40 esetben pedig hivatásos gondnok látja el.

Rehabilitációs Otthon

A pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek és szenvedélybetegek rehabilitációs intézményi részlege olyan 18. életévét betöltött pszichoszociális fogyatékossgal élő személyeket, illetve szenvedélybetegeket lát el, akik rendszeres vagy akut gyógyintézeti kezelésre nem szorulnak és utógondozásukra nincs más mód. Ezen ellátottak részére az Intézmény, képzési, munkajellegű, vagy terápiás foglalkoztatást szervez és előkészíti a családi és lakókörnyezetükbe történő visszatérésüket.

A vizsgálat időpontjában 24 fő ellátott lakott az otthonban, közülük két fő látássérült és egy fő kommunikációban számottevően korlátozott személy.

A Rehabilitációs Otthonban élők között 12 fő cselekvőképes (6 férfi és 6 nő), 7 fő (4 férfi, 3 nő) részlegesen korlátozó gondnokság alatt-, míg 5 fő (két férfi, 3 nő) teljesen korlátozó (kizáró) gondnokság alatt áll. A gondnokság alatt álló ellátottak közül 4 főnek családtag a gondnoka, 8 személynek hivatásos gondnoka van.

⁴ forrás: Az Intézmény 2024. évi szakmai beszámolója

Lakóotthon

A pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek és szenvedélybetegek lakóotthona az önellátásra legalább részben képes, 18. életévét betöltött igénybe vevők életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosít. *A vizsgálat időpontjában 13 fő (7 nő, 6 férfi) élt a lakóotthonban, az egyik női ellátott mozgáskorlátozott.*

A Lakóotthonban élők között 11 fő cselekvőképess (5 férfi és 6 női ellátott), 1 nő áll cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondnokság alatt, hivatásos gondnokkal és 1 fő támogatott döntéshozatalban részesül.

4.1.3. Az Intézményben működő mentálhigiénés ellátásról

A mentálhigiénés csoport létszáma 14 fő, melyet szociális, terápiás, foglalkoztatásszervező, segítő beosztással rendelkező dolgozók alkotnak. A csoport minden tagja rendelkezik a munkakörének betöltéséhez szükséges szakmai végzettséggel, tapasztalatokkal és azokkal a készségekkel, amelyek birtokában hatékony segítő munkát végez a mindennapokban.

A csoport tevékenységének fő célja az egészséges lelki élet kialakítása, megtartása, amely támogatja és elősegíti az ellátást igénybe vevők mentális egészségét, a mentális betegségek szinten tartását, javítását, továbbá az egyéni bánásmód eszközeivel olyan lelki egyensúly megteremtése, megőrzése, amellyel az ellátást igénybe vevőt segíteni tudja az intézményi életformához való alkalmazkodásban. A csoport tagjai az Intézményben élő valamennyi ellátott mentális gondozását végzik, továbbá gondoskodnak arról, hogy a szabadidő eltöltésében megfelelő és tartalmas programokból választhassanak.

A szabadidős foglalkozások keretében a résztvevők lehetőséget kapnak arra, hogy az Intézményen belüli és kívüli programokon részt vegyenek, új ismeretekkel, élményekkel gazdagodjanak (például: teaház, színház és könyvtár látogatások, kiállítások megtekintése, szüreti- és szilveszteri bál, strandolás.). Az Intézményben énekkar és színjátszókör is működik, amelyek tartalmas kikapcsolódást és közösségi élményt kínálnak a lakók számára. A könyvtár több ezer kötetes állománya gazdag olvasási lehetőséget biztosít, a könyvtári foglalkozások keretében pedig az internethasználat is elérhető a lakók számára. Az intézményi rádió napi rendszerességgel sugároz műsorokat, amelyek gyors és hatékony információközlést, tájékoztatást tesznek lehetővé, míg a szerkesztett tartalmak az ismeretek bővítését és a kulturált szórakozást szolgálják.

Az ellátottak mentális gondozása szükség, igény és szakmai szempontok mentén szerveződik. A munkatársak az ellátottakkal való találkozás első pillanatától kezdődően arra törekednek, hogy kialakítsák a segítő kapcsolatot. Feladataik közé tartozik az ellátott segítése a lakóközösségbe történő beilleszkedésben, empatikus, támogató, békés légkör megteremtése, amelyben az ellátottnak lehetősége adódik a meglévő képességeinek megőrzésére, szellemi és mentális állapotának szinten tartására és javítására.

A személyre szabott bánásmód első lépéseként a szakemberek elvégzik az ellátott lelki egészségének állapotára, illetve szociális kapcsolatrendszerére vonatkozó felmérését, majd egyéni gondozási terv készül, amelyet a szociális-terápiás csoport tagjai és az ápoló-gondozó személyzet tagjai közösen állítanak össze. Az ebben foglalt célkitűzések szerint az itt meghatározott eszközökkel és módszerekkel valósul meg az ellátott személyre szabott fizikai, mentális, szociális és foglalkoztatásra irányuló gondozása.

A csoport tevékenységének jelentős részét a foglalkoztatás teszi ki, amely során különféle programok szervezésével segítik elő az egészségi és mentális állapot javítását, illetve szinten tartását.

Az értelmes és személyre szabott tevékenységek végzése az ellátottak állapotához, teherbírásához és érdeklődési köréhez igazodva, alapvető feltétele a jó közérzet kialakításának és fenntartásának. További cél a meglévő kognitív képességek megőrzése, emocionális emelkedés, (főként, ha az közösségi interakció keretében történik), a napok tartalommal való megtöltése, napi struktúra kialakítása az ellátott részére. A foglalkoztatás magában foglalja a szabadidő hasznos és tevékeny eltöltésének segítségét, a gondolatok pozitív irányú elterelését, új ismeretek megszerzését, a fizikális és szellemi aktivitás megtartását, fejlesztését, a lakók készségeinek és képességeinek megfelelő stabilitását, fejlesztését.

Azok számára, akik a munkaterápiában nem vesznek részt, délelőtt és délután is szerveződnek foglalkozások. A műhelyekben dolgozó ellátottaknak délután biztosítanak egyéni és csoportos tevékenységeket.

A foglalkozások célja az ellátottak testi és szellemi képességeinek fejlesztése, illetve szinten tartása, a manuális készségek megtartása, javítása, a kommunikációs és problémamegoldó képesség fejlesztése, a finommotorika és kreativitás fejlesztése, mozgásra és egészséges életmódra való ösztönzés, az önállóság növelése és a rehabilitációra történő felkészítés.

Az Intézmény lelki vezetőjének közreműködésével lehetőség nyílik a hitélet gyakorlására. A lelki vezetői feladatokat ellátó atya biztosítja az ellátotti és dolgozói közösség lelki irányítását. Munkája szorosan összekapcsolódik a szociális-terápiás csoport munkájával. Heti rendszerességgel tart részlegenként csoportos foglalkozásokat, mindemellett az egyéni beszélgetésekre is lehetőséget biztosít. Kiemelt figyelmet fordít azon ellátottakra, akik ágyhoz kötöttségük miatt nem tudnak részt venni a közösségi programokon.

4.1.4. A pszichoszociális fogyatékossgal élő személyek és fogyatékossgal élő személyek bentlakásos intézményében alkalmazható korlátozó intézkedések szabályozása és gyakorlata

Az Intézmény rendelkezik az ESzCsM rendeletben foglaltaknak megfelelő belső szabályzattal, amely részletesen tartalmazza a korlátozó intézkedések alkalmazásának feltételeit, módját, dokumentálásának rendjét, valamint az érintettek tájékoztatására és jogérvényesítésére vonatkozó előírásokat. A szabályzat a Házirend mellékleteként elérhető minden érintett számára.

Az intézményvezető tájékoztatása alapján az elmúlt évben egy személy esetében került sor korlátozó intézkedés alkalmazására. Az elrendelés során szigorúan követték a jogszabályi előírásokat és a belső eljárásrendet, kiemelt figyelmet fordítva az ellátott állapotának folyamatos megfigyelésére, a szakszerű dokumentációra, valamint az intézkedés szükségességének rendszeres felülvizsgálatára.

Az ellátott, annak törvényes képviselője, valamint az ellátottjogi képviselő az Eütv. 194. § (1) bekezdésének megfelelően részletes tájékoztatást kaptak az intézkedés indokairól, körülményeiről és várható következményeiről. A dokumentáció és az érintettek tájékoztatása megfelelt a jogszabályi és etikai követelményeknek, biztosítva az ellátott jogainak érvényesülését.

4.1.5. Az Intézmény személyi feltételeiről

Az Intézmény részére engedélyezett álláshelyek száma összesen 105 fő, melyből 64 fő szakmai (szociális és egészségügyi végzettséghez kötött), míg 41 fő technikai (adminisztratív, üzemeltetési és egyéb támogató) munkakörben van meghatározva.

Az Intézmény vezetőjének szakmai beszámolója alapján, a vizsgálat időpontjában betöltött státuszok száma 100 fő volt. A betöltetlen álláshelyek az alábbi munkaköröket érintik: 3 fő ápoló-gondozó, 1 fő szociális terápiais munkatárs, valamint 1 fő gazdasági ügyintéző. Figyelemmel az engedélyezetthez képest alacsonyabb ellátotti létszámra, a vizsgálat időpontjában a lakók ellátása ugyan megfelelően biztosított volt, azonban az Intézmény működése nem felelt meg az SzCsM rendelet 2. számú mellékletében foglalt szakmai létszámnorma előírásoknak. A foglalkoztatott 60 fő szakmai dolgozóból 56 fő volt szakképzett, amellyel a szakképzési arány a vizsgálat időpontjában megfelelt a jogszabály⁵ követelményeknek.

A vizsgálat során elhangzott, hogy a munkaerő-fluktuáció mértéke az elmúlt időszakban számottevően megnövekedett. Ennek legfőbb okai közé tartozik, hogy a munkavállalók közül többen a térségben működő egészségügyi intézményekben helyezkednek el, ahol jelenleg kedvezőbb javadalmazási feltételeket tudnak kínálni. További jelentős tényező a nyugdíjkorhatár elérése miatti kilépések növekvő száma. Az üres státuszok betöltésére irányuló toborzási tevékenységek folyamatosak, azonban a munkaerőpiaci helyzet, a béverseny, valamint a pályaelhagyás tendenciái együttesen nehezítik a humán erőforrás-stabilitás fenntartását. *Az Intézmény vezetése kiemelt figyelmet fordít a munkatársak megtartását segítő intézkedésekre, többek között képzések, belső motivációs programok, valamint munkakörü rugalmasság biztosítása révén.*

5. A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosa feladat- és hatáskörét, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságát az Ajbt. határozza meg. A törvény 18. § (1) bekezdés 1) pontja alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint *közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár* (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Intézmény az Ajbt. 18. § (2) bekezdésére tekintettel közszolgáltatást végző szervnek tekintendő, így a működése vizsgálatára az alapvető jogok biztosa hatásköre kiterjed.

Az Ajbt. 39/O. § (1) bekezdése értelmében továbbá a *fogyatékosági ügyi független mechanizmussal kapcsolatos feladatainak* teljesítése érdekében az alapvető jogok biztosa rendszeresen vizsgálja – a 18. § (1)-(7) bekezdésére tekintet nélkül, beadvány és felmerült visszásság hiányában is – a fogyatékosággal élő személyek jogainak a Fogyatékosági Egyezmény előírásainak való megfelelés szerinti érvényesülését. Ezen felül az Ajbt. 39/O. § (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa a 18. § (4) bekezdésében meghatározottakon túlmenően természetes személy alapvető jogával kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében hivatalból eljárást folytat, ha a fogyatékosággal élő személy nem képes jogai védelmében fellépni vagy beadvány benyújtása aránytalan nehézséget jelentene számára.

⁵ SzCsM rendelet 6. § (1) bekezdés b) pont

5.2. Az alapvető jogok és alkotmányos elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosja egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget az Alaptörvényben kapott mandátumának, és következésképpen, zsinórmértékként támaszkodik az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint az egyes alapjogi tesztekre.

5.2.1. A jogállamiság elve

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata⁶ alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára.

5.2.2. Az emberi méltósághoz való jog

Az Alaptörvény II. cikke alapján *az emberi méltóság sérthetetlen*, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. Az Alkotmánybíróság értelmezésében az emberi méltósághoz való jog az emberi státusz abszolút védelmét biztosítja⁷, az ember érinthetetlen lényegét juttatja kifejezésre.

A fentiekén túl a CRPD 3. cikke alapelveként deklarálja a veleszületett méltóság elvét és annak tiszteletben tartását.

5.2.3. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékossgal élők védelme

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékossg, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékossgal élőket. Az Alaptörvény tehát az időseket és a fogyatékossgal élőket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki.

Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlőség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlőtlenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett. Az esélyegyenlőség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülő személyek csoportjainál az állami beavatkozás *nem fakultatív feladat*: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlőtlen helyzet felszámolására.

⁶ 34/2014 (XI. 4.) AB határozat, Indokolás [116], [120]; 20/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [67]

⁷ 3187/2017. (VII. 14.) AB végzés, Indokolás [12]; 3225/2017. (IX. 25.) AB végzés, Indokolás [18]

Az Alaptörvény mellett a CRPD preambuluma is kimondja, hogy *bárminek a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetése az emberi személy veleszületett méltóságának és értékének megsértése*. A CRPD 4. cikk 1-2. pontja szerint a részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, a fogyatékoság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. A CRPD 5. cikke deklarálja továbbá, hogy *a törvény előtt minden személy egyenlő, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre*.

5.2.4. A nemzetközi emberi jogi kötelezettségek érvényesítése

Az Alaptörvény Q) cikk (2) bekezdése értelmében Magyarországnak a nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját, jelen esetben azt, hogy a magyar jogi szabályozás megfeleljen a CRPD által felállított és az ENSZ Fogyatékosággal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (a továbbiakban: CRPD Bizottság) által jelzett kötelezettségeknek. Ebbe nemcsak az tartozik bele értelemszerűen, hogy a jogrendszerben nem maradhatnak olyan szabályok, amelyek nem egyeztethetők össze a CRPD rendelkezéseivel, hanem az is, hogy ahol szükséges, ott a jogalkotó érdemi és hatékony lépéseket tegyen a hiányzó szabályozás megalkotása érdekében. A CRPD 4. cikk 1., 2. és 4. pontjai a következők szerint rendelkeznek az általános kötelezettségekről:

„1. A részes államok kötelezettséget vállalnak arra, hogy biztosítják és elősegítik valamennyi alapvető emberi jog és szabadság teljes megvalósulását valamennyi fogyatékosággal élő személy számára, a fogyatékoság alapján történő bármiféle hátrányos megkülönböztetés nélkül. Ennek érdekében a részes államok vállalják, hogy:

a) meghoznak minden megfelelő jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést a jelen Egyezményben foglalt jogok végrehajtása érdekében;

b) megtesznek minden megfelelő intézkedést, ideértve a jogalkotási lépéseket a fogyatékosággal élő személyek hátrányos megkülönböztetését tartalmazó törvények, rendelkezések, szokások és gyakorlat módosítása vagy eltörlése érdekében;

c) figyelembe veszik a fogyatékosággal élő személyek emberi jogainak védelmét és előmozdítását valamennyi politika és program során;

d) tartózkodnak minden olyan cselekedetben és gyakorlatban való részvételtől, amely nem összeegyeztethető a jelen Egyezménnyel, és biztosítják, hogy a hatóságok és közigazgatás a jelen Egyezménnyel összhangban tevékenykedjenek;

e) minden megfelelő intézkedést meghoznak bármely személy, intézmény vagy magánvállalkozás által a fogyatékoság alapján történő hátrányos megkülönböztetés felszámolása érdekében. [...]

2. Tekintettel a gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra minden részes állam vállalja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásai felső határáig, és szükség esetén, a nemzetközi együttműködés keretében, intézkedéseket tesz e jogok teljes megvalósításának fokozatosan történő elérése érdekében, fenntartás nélkül, a nemzetközi joggal összhangban, a jelen Egyezményben foglalt kötelezettségek haladéktalan alkalmazására [...].

4. A jelen Egyezményben semmi nem értelmezhető úgy, mint ami befolyásolja a részes állam jogának, vagy az adott részes állam vonatkozásában hatályos nemzetközi jognak a fogyatékosággal élő személyek jogainak hatékonyabb szabályozását biztosító rendelkezéseit. A jelen Egyezményben részes államok joga, szerződése, szabályozása vagy szokásai által elismert, vagy tartalmazott emberi jogok és alapvető szabadságok nem korlátozhatók vagy csorbíthatók arra hivatkozással, hogy a jelen Egyezmény az adott jogokat vagy szabadságokat nem, vagy csak kisebb mértékben ismeri el [...].”

A CRPD 1. cikke értelmében „*A jelen Egyezmény célja valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása.*” A CRPD alapelvei között elsőként említi továbbá, hogy a fogyatékossgal élő személyeket is megilleti a veleszületett méltóság, az egyéni autonómia tisztelete, beleértve a saját döntés meghozatalának szabadságát és a személyek függetlenségét.⁸ Ebből következően a jelentés tartalmában az emberi méltóság alapjogi védelmének primátusából vezeti le a fogyatékossgal élő személyeket megillető további és felhívott alapjogok érvényesülésének problémáit.

Az ombudsman alkalmas arra, hogy a maga semleges és kiegyensúlyozó, közvetítő szerepével, illetve a kizárólag az alapjogvédelemre fókuszáló tevékenységével – az ENSZ nemzeti emberi jogi intézményeként – valós tartalmat adjon a CRPD-ben foglaltaknak.

6. A vizsgálat érdeme tekintetében

Az Intézmény működésével és infrastrukturális feltételeivel összefüggésben

Az Intézmény 2026. december 31-ig tartó ideiglenes hatályú működési engedéllyel rendelkezik, figyelemmel arra, hogy az intézményi működés tárgyi feltételei a hazai jogszabályi elvárásoknak nem teljeskörűen felelnek meg. Hiányosságok tapasztalhatók az infrastruktúra, és a lakhatási körülmények terén. *A részleges akadálymentesítés, a korszerűtlen fűtési rendszer, az elavult villamos- és vízvezetékrendszer, valamint a nem megfelelő fürdőhelyiségek rontják a helyzetet.*

A vizsgálat feltárta továbbá, hogy a látogatás időpontjában 5 álláshely betöltetlen volt, amely az engedélyezetthez képest alacsonyabb ellátotti létszámra tekintettel ugyan nem veszélyeztette a biztonságos feladatellátást, azonban nem felelt meg az SzCsM rendelet 2. számú mellékletében foglalt szakmai létszámnorma előírásoknak. Az intézményi ellátás személyi feltételei megfeleltek a képzési előírásoknak. Gondot okozott azonban az intézmény számára a munkaerő-fluktuáció növekvő mértéke. *Az Intézmény vezetése kiemelt figyelmet fordít a humán erőforrás-stabilitás fenntartására, a szakmai követelmények biztosítására, amelynek érdekében az üres státuszok betöltésére folyamatos toborzási tevékenységet folytat, valamint olyan, a munkatársak megtartását segítő intézkedéseket hozott, mint a képzések, belső motivációs programok, valamint munkaköri rugalmasság biztosítása.*

A fentiekre tekintettel megállapítom, hogy az Intézmény személyi és tárgyi feltételeiben mutatkozó hiányosságok az érintett fogyatékossgal élő személyek alapvető jogait érintően visszásságot okoznak, továbbá nem felelnek meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

Az ellátás az Intézményben teljes körű, biztosított a lakhatás, napi ötszöri étkezés, ápolás, egyéni gondozási tervek, valamint az orvosi és mentálhigiénés ellátás. Bár az intézmény foglalkoztatási és fejlesztő programokat kínál, a lakók többsége motiválatlan, mentális állapotuk vagy életkoruk miatt nem tud bekapcsolódni ezekbe a tevékenységekbe.

7. Intézkedéseim

A jelentésben feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásságok orvoslása, valamint jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében

⁸ CRPD 3. cikk a) pont

- az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján felkérem az *Intézményfenntartót (Szent Lukács Görögkatolikus Szeretetszolgálat)*, hogy a jelentésben foglalt figyelembevételével vizsgálja meg, hogy milyen intézkedések szükségesek annak érdekében, hogy a működés feltárt hiányosságai vonatkozásában az Intézmény megfelelhessen a jogszabályi követelményeknek, valamint
- az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján felkérem a *Szent Márton Görögkatolikus Szociális Szolgáltató Központ intézményvezetőjét*, hogy kezdeményezzen intézkedéseket a személyi és tárgyi feltételekben mutatkozó hiányosságok mielőbbi megszüntetése érdekében.

Budapest, 2026. március 3.

Dr. Juhász Imre

